

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII. v Ljubljani 1. septembra 1867. List 17.

TRISE RODOVINCI.

Cvetica.

Sem cvetka prijetna,
Me vsak ima rad,
Deklica veselo
Me v venec gre brat.

Mladeneč me devlje
V šopek za klobuk,
O meni prepeva
Tud' starček in vnuk.

Oblečena krasno
Tud' lépo duhtim,
Z lepoto in duhom
Na daleč slovim.

Sej ni je od mene
Nobene stvarí,
Da toljko imela
Bi krasnih darí.

Drevo.

Oj, cvetka počasi,
Ne bahaj se zló,
Pa morda pri tebi
Kaj zerna ne bo!

Zares, da prav malo
Rodim jaz cvetú,
Alj koljko pa dajem
Jeseni sadú!

Tam v vertu in v logu
Ponosno stojim,
In vsakemu prave
Dobrote delim.

Pri meni prepeva
Rod tičji lepó,
Pri meni počiva
Popotnik sladkó.

Zelenjad.

Zadosti je hvale
Od vaji obeh —
Če vaji pogledam,
Zmaguje me smeh.

Cvetična lepota
Se koj izkađí,
Od krasnega cvetja
Kmal' duha več ni.

In drevce hvaležno
Se kaže kasnó,
Kdo čakal dobička
Bi dolgo takó?

Drugače koristna
Sem jaz, zelenjad,
Sem dobra poletu,
Jeseni, pomlad.

Cvetica.

Ti sestra si čudna,
Alj sanjaš, noriš,
Da sama v naravi
Naj bolje sloviš?

Zelenjad.

Kar stvarnik mi daje,
To sem in imám,
Ta piškav je oreh,
Kdor hvali se sam.

Drevo.

Ti sestra si naša,
Ti prav govoriš,
Postregla ti bova,
Povej, kaj želiš?

Zelenjad.

Med vama pohlevno
Pri tleh naj čepim,
In z vamo dozdevno
Naj blagor delim!

Drevo in cvetica.

Pozdravljena bodi,
Prav dobro došla!
Prijaznost v tovarštvu
Naj vsem nam veljá!

P. Cebin.

Izreja. *)

(Napisal *Ivan Tomšič*.)

(Dalje.)

Naj večja napaka pri vzrejanji, ktera mesto da bi človeka napeljevala k blaženosti, napeljuje ga le prevečkrat v nevsahljivi vir ubožstva, je nenaravna pot in zgrešljivost naravnih pravil in zakonov pri izobraževanji človeškega duha. Zakon, ktereга se derži narava pri vravnovanji in obrazovanji svojih del, je počasno napeljevanje k popolni doveršitvi. Le po tej poti vstvarja narava ona čuda, nad kterimi je roka božja očitna in ktera človeški duh občuduje z nekim svetim stermenjem in zavzetjem. Pri razvijanji živečih stvari se derži narava nekega terdnega reda, brez ktereга jih ne bi nikoli popolnoma izversila. Tako n. pr. sledi pri rastlinah za korenino naj pred steblo, potem perje, cvetje in naposled še le sad. Pri razvijanji dušnih moči začjenja narava naj pred z vnanjimi čutili; za temi nasledvajo notranja čutila in domišljija; potem še le se izbuja um ali razum in naposled še le pamet. Tega naravnega reda nam ne pričuje samo opazo-

*) Ker se je v tem spisu zadnjič nekaj pomot vrinilo, prosim naj bi jih častiti bravci tako le popravili: na str. 229. „Uč. Tov.“ v 3. versti od spodej naj se bere: do kterih, mesto: po kterih; na str. 230. v 12. versti od zgoraj: ednino, mesto: edino; v 2. versti od spodej: zmožnost, mesto: zmocnost; na str. 231. v 3. versti od zgoraj naj se stavi pika (.), mesto: (?). V prvi opazki pod *) naj se bere: nisi eam exerceas; v drugi pa: alitur, mesto: abitur.

vanje posamesnih ljudi, ampak tudi ljudska zgodovina. Perva doba človeštva bila je doba surove čutnosti; po tej je prišla doba basnarije in petja, za temi je prišla doba zgodovine in na vse zadnje še le doba modroslovja. — Nasledki te naravne izomike dušnih moči so pri posamesnih, poedinih ljudeh tako blagotvorni, kakor se le od premodrih naravnih naprav misliti more. Ako se namreč spoznanje, kakor sem že omenil, ravná po čutilno - ogledavni moči, prisiljen je človek, da sledi prav pazljivo vsaki stvarici, ki se nahaja v naravi, skerbno jo ogledovaje in premišljevaje; pri enakem opravilu je kretanje človeškega telesa in gibanje v prostem, čistem zraku neoveržljiva potreba. Ker pa človek s svojimi vnanjimi čutili ne more na enkrat več, nego eno samo, poedino stvar zapopadati, ako jo želi drugače dobro razumeti, je to zopet za njegove možgane jako vgodno, ker ne pešajo tako lahko, kakor če bi na enkrat po več stvari obdeloval, razdeleval in ogledoval; po zmernih vajah se pa tudi človeški možgani še bolj oživljajo in vterjujejo. Stvar, ki jo je človek dalj časa polagoma in od vseh strani temeljito in pazljivo opazoval in ogledoval, se vtisne njegovim notranjim čutilom neizbrisljivo in stalno, in ni mu treba spomina na novo vkvarjati, da bi si jo zopet na novo predstavljal in določneje razumeval. Pojmi, ki po tej naravni ogledavi v človeški um dohajajo in prepričanje, ki iz uma zopet v njegovo pamet prehaja, je živo in resnično, ter določi gotovo njegovo voljo k onemu djanju, ki so ga mu načertale njegove naj bolj misli. Potem takem ne ostaja nobena dušna zmožnost, da se ne bi po tej naravni poti izobraževala; a po drugi strani si tudi telo veliko zdatnega pridobi, ker se mora pri omenjenem opazovanji prosto gibati v čistem, zdravem zraku. Glejte, to je naravna pot, pot pravega in veselega napredovanja!

Ravno nasproti pa delajo dandanašnji vsi tisti starši in rejniki, ki se ravnajo, kakor pravijo, po tako imenovani naj noveji šegi. Oni hodijo po nenaravni, krivi poti; kajti njihovo vzrejanje obdeluje naj pred um, potem še le domišljijo; in zopet domišljijo poprej, nego vnanja čutila. Ves nauk enakih gojiteljev se pričinja z abstraktnimi pojmi in s posnetimi idejami veroznanstva in nravoučenja; od vsega tega pa ne pride v otroško dušo nič drugega, kot glas in besede, pa ne mervica od kakega spoznanja.

Mesto da bi rejniki otrokom razvijali vnanja čutila, da bi potem po svoji prosti ogledavi zapopadali stvarnico in vesvoljno naravo in si jo v duhu izobrazovali, ter si tako delali pojme o svojem bitji, o svoji razmeri z naravo, z ljudmi in o vsemogočnem stvarniku, napeljujejo mladino le na to, da se uči spoznanja iz knjig, in si vstvarja iz mertvih čerk podobe, ki nimajo za mladino nikakovega pravega veselja in življenja.

Protinaravno in nepremišljeno ravnaajo vsi tisti učitelji, ki pusté otroke, da se, kar naj več morejo, učé že v prvi mladosti na pamet različnih naukov, pa ne tako, da bi je otroci razumeli. Na ta način otroci ne razdirajo le svojega zdravja v prvih koreninikah, ampak tudi njihova dušna zmožnost, spoznanje, ne more nikakor vspešno napredovati, kajti brezštevlna zadržkov se ji stavi v napotje in opoviro. Mesto da bi podoba kake reči po lahki, naravni poti, po vnanjih čutilih na enkrat stopila v otroško dušo, in da bi od nje ne zahtevala kake posebne djavnosti, mora duša pri vsakem učenji na pamet naj pred posamesne čerke zapopadati in je sestavljati v zloge; a zloge zopet v besede, besede vezati v stavke, in vendar nima otrok pri vsem tem različnem in zapletenem prizadevanji na zadnje nič drugega, nego predočbe suhoparnih besedi. Vse prizadevanje je zastonj, ako otrok ne rabi domišljije, da bi reči, ki mu je kažejo besede, predstavljal svoji notranji čutnosti. Malo, zeló malo pa je učiteljev, ki bi imeli to spretnost, da bi otroke na ta način napeljevali k pravi razumnosti. Mesto pravega spoznanja, se učé otroci suhих besedi, ktere še hitreje pozabijo, kot so se jih naučili. — Vsaki list, ktereколи knjige, ima po več besedi in zopet po več sto čerk; pri učenji na pamet dervi ena misel drugo, in tako ne dobi nobena toliko časa, da bi si jo razumnost prisvojila, ampak vsaka ostaja le toliko časa v spominu, da je otrok svojo nalogo povedal, in berž ko se prične zopet drugo učiti, pozabil je že davno prvo. In kako različna je vendar djavnost človeškega duha, da se otrok nauči prazne, suhe besede in stavkov! Kako težavna in silna je ta djavnost mladim še ne vterjenim možganom; kako slabljiva je močém njegovega mladega življenja, posebno ako še zraven pritiska sila, s ktero nekteri učitelji svoje učence k enakemu učenju naganjajo. Otroku se odvzame veselo gibanje v naravi, in sedeti mora žalosten in sključen v kakem temnem, znabiti

še nezdravem kotu, in učiti se mora iz kakih starih knjig nerazumljivih reči, boječi se ostre kazni serditega učitelja.

To pa niso še vse napake, s katerimi se pri vzrejanji nježne mladine vse oblaževavna narava zametuje. K navedenim se še pridružuje ona napčnost, da se dandanašnji mladini daje premnogo učenih naukov na enkrat, in se ne pomisli, ali more tudi vse to prebaviti, ali ne. Če narava pri razvijanju človeških zmožnosti prav polagoma napreduje, mislijo nekteri, posebno taisti, ki se menijo za naj bolj oglajene in olikane, da se mora pri izobraževanju dušnih moči kaj naj bolj hiteti. Tudi pri podučevanju je treba naravo posnemati in po njenem zgledu načrt, red in vravnavo v podučevanje vpeljevati. Tako se mora začeti vsaki prvi nauk pri naj ložejem, potem se še le prestopa k težjemu in bolj sestavljenemu; naj pred se mora pričenjati pri telesnih, vidljivih rečeh, potem še le pri nadtelesnih, nevidljivih; ali da ob kratkem rečem: začenjati se mora pri onih vedah, ki otroka pripravljajo k poglobitnim rečem in k poglobitnemu nauku. Vsa izreja morala bi se primerjati vredjeni celoti, v kateri bi vse mnogoverstnosti, vse poedine naprave napeljevale k enemu glavnemu in splošnemu namenu. Tù naj bi otrok pri vsakem nauku toliko časa postajal, da bi ga od vseh strani dobro in temeljito umel; tù naj bi se nič ne prehitelo, ampak lepo rahlo in polagoma napredovalo. Človeški duh naj bi se ne obdeloval, kot kaka mrtva gruča, kateri se vsaka povoljna podoba lahko vtisne, temveč naj bi se obdeloval kot naj dražja cvetica, ktera k svojemu popolnemu razvitku potrebuje in zahteva obdelovanja, svoji naravi naj bolj priležnega. A kako vse drugače je to pri današnji izreji! Dan danes mora že otrok kot otrok vse vedeti, vse znati in zakaj? — samo zato, da bi ljudje njegove prazne, puhle znanosti občudovali! To se vé, da tako ne morejo niti učitelji, niti rejniki nikdar zadostno hiteti; branje, pisanje, številkanje, verstvo, zemljepisje, svetno in naravno zgodovino, mrtve in živeče, potrebne in nepotrebne jezike, petje, godbo, risanje in — kdo vé, kaj še vse — dan danes tako imenovano preizobraženo ljudstvo pri nas od nježne mladine na prvi mah zahteva. Naj bi se vse to naložilo kakemu odrasčenemu človeku, gotovo da onemaga. Da pa slabi in zeló občutni organi malozmožnega otroka tudi ne morejo vsega tega koj v početku prebaviti, za to se malo kdo zmeni! Ker je pa tudi čas le prekratko odmerjen posamesnim naukom,

zarad tega pa tudi omenjeni nauki ne morejo dalje segati, nego v domišljijo; do uma in pameti dospejo le malokdaj, in ravno zavoljo tega ostajate ti dve dušni zmožnosti naj večkrat neobdelani in nerodovitni. Pri vsi svoji prizadevi si otrok ne pridobi drugega, nego obilo zmedenih predstav, ki se pa kmalu zopet zgubijo; a kar zadeva rečno spoznanje, v tem ostane otrok reven, kakor je bil iz prvega. In ker zbog preobilnega obloženja z učnimi predmeti mladi možgani le prevečkrat opešajo in oslabé, se po tej napačni izreji dostikrat nameri, da postanejo otroci celó nezmožni, da bi si saj pozneje koristnih znanosti pridobivali, kajti s presilnim natezanjem možganov in s preobilno oblego različnih, težkoumevnih nauk, postali so togi in — neumni. — A na vse zadnje čudijo se starši, čudijo se rejniki, da otroci, ki so tako izverstno na pamet blebetali naj težja pravila iz nemške slovnice in morda tudi naj daljše sestavke iz slovenskega ali celó nemškega berila, da so ti otroci pri vsem tem ostali naj nevedniši v onih znanostih, ki zahtevajo razumnosti in spoznave. In svet se čudi, da iz naših šol in vzreja-lišč mesto verlo mislečih mož, dostikrat le blebetači, mesto krepkih, jakih in delavnih mož, le tumpci, slabotniki in sanjači prihajajo, in nevedno ljudstvo mlati in tepe potem prav nepremišljeno po — vedah in izomiki.

(Dalje prih.)

V zdravem telesu prebiva zdrava duša. *)

(Dalje.)

e) Prosto gibanje pri otrocih koristi zdravju; zraven stori to človeka tudi pripravnega za mnogoverstna opravila. Mladost se že sama po sebi rada giblje; njena vroča kri ji ne dá mirovati; pustimo ji, kar more biti, in veselimo se njenega zdravja! Napačno pa je, da nekteri premajhne otroke na noge postavljajo, da bi jih hoditi učili. Tla so za take otroke naj bolj primerna, ako jih ne moremo imeti v naročji, tudi hoditi se bodo tù naučili brez vajetov in vožičkov.

Že v prvi mladosti se mora otrok vaditi, da ga mlado telo uboga. Nikoli se ne sme pustiti, da bi se otrok zibal tje v en dan. Treba je, da je kdo vedno pri otroku, in ga varuje, da ni razmišljen ali prav brezmiseln. K temu služijo mnogoverstne igrače; naj boljši so izrazi živih in znanih stvari, ki otroku dajo mnogo opraviti. Vender so pa nekteri otroci tako nagujeni k razmiselnosti, da bi zraven vseh igrač več ur v nezavednosti sedeli, ako bi jim vedno kdo zdaj tega, zdaj unega ne kazal, pogovorjaje

*) Iz letošnjega letnega sporočila glavne šole Kranjske.

se z njimi. Pametno je tedaj, ako varovalke vadijo otroke, da jim rokce podajajo, da rokce sklepajo, križ delajo, tekajo od enega do drugega, da se ustopajo po vojaško, se odkrivajo i. t. d. To so perve telovadbe, ter delajo, da telo uboga otroka, in zbudajo kolikor toliko tudi um. Le tega jih nikar vaditi, česar bi se morali pozneje odvaditi; navada je železna srajca, ki se ne dá lahko izleči. Pri bolj odrastlih se kaže razmiselnost v gibanji, ki nima nikakoršnega pomena, kot da je nepristojna, n. pr. mahati z rokami ali z nogami, igrati se z lasmi, z nosom, s perstmi, vihati liste, prijemati za vsako reč itd. Treba jih je vedno opominjati, da se odvadijo takih nepristojnosti. Drugače je, ako otrok to dela iz strahu do koga; tedaj je boljši, ako tega še ne opazimo, da bi ga ne storili še bolj bojzljivega. Celó bedasti otroci se malo po malem privadijo ali pa odvadijo, ako vedno terdo deržimo na to, kar hočemo koga privaditi ali odvaditi.

Prosto gibanje je tudi vsi mladosti dobra reč, ker jo vterjuje na vse strani; toda tudi pri tem se more stopati počasi od vadbe do vadbe, da se ne presili život. K temu naj primerniše so igre v prostem zraku; naj boljše igre so pa tiste, pri katerih se kolikor toliko gibljejo vsi telesni udje, ki bistrijo um in urijo vid, sluh in druge počutke. Kar to zadeva, je menda ni primerniši igre od žogobitke; so pa še druga gibanja, ki so kaj vgodna, da se po njih vterjujemo, in so tedaj vredna, da jih tù omenimo:

a) hoditi po ravnem, navzgor, navzdol, po gerdih potah v vsakem vremenu; s časom tudi popotovati, kjer se mora privaditi človek različne hrane in počitkov ne določenih;

b) letati po potah za tekočim obročem, po stopnicah navzgor — navzdol, je nevarno, pa krepčá pljuča. Kdor pa pri tem težko sope ali mu serce hudo bije, naj hodi le po malem, ali naj celó jenja;

c) skakati — gori, doli, čez palico, čez kako grapo uri posebno mišice in kite;

d) plezati po stoječem ali visečem kolu, ali pa po vervi, je krepčavno za ves život; ravno tako

e) metati se na mehkih tleh, ako smo vse rezila ali vse, karkoli bi nas utegnilo kaj poškodovati, iz žepov pobrali. Vzdigovati kake reči je krepčavno, pa nevarno za dečke, ki se hočejo meriti z vsakim; lahko se je presiliti, da se kaj vterga v človeku;

f) metati žogo ali balon na kviško, ali v kaki zaznamek in vjeti to zopet v roke, je krepčavno, in bistri oči;

g) hoditi po ozki bervi ali po vterjenem kolu, po napeti vervi, ki zamore zmirom višja biti, se na nji obračati, mirno stati, usedati se in zopet vstajati, krepčá kitice in mišice;

h) plavati, ako se more brez nevarnosti pod varstvom. Treba se je pred ohladiti, ako je bil kdo vroč.

Po nekterih krajih imajo nalašč take priprave za mlade ljudi, po katerih se telo na vse strani vadi in krepčá; pravijo tem vadbam telovadbe, imajo pa tudi za to nalašč učeničke.

Vse igre, pri katerih se telo ne giblje, se tedaj sedé opravljajo, ali pa pri katerih se dobičkarija izbuja, znajo biti budivne, mikavne, — otrokom pa naj se ne priporočajo.

Bolj ko otroci odraščajo, dobivajo tudi vedno resnobiša opravila. Naj boljša taka opravila so na vertu kopati, pleti, sejati, saditi, cepiti drevesa itd.; pri tem, da je to zdravo, se uči deček in deklica rastline poznovati, obdelovati, pa vidi tudi vrednost svoje pridnosti. Med rokodelskimi opravili je za mladost naj bolj primerno žagati, skoblati, sekati, dobsti, strugati, ker pri tem se život naj bolj prosto giblje in krepčá. Skobel, žago, sekiro, kladvo naj bi se vsaki deček vadil rabiti, sej ga mende ni stanú, da bi tega orodja ne potreboval ali saj v časi v roko ne dobil.

(Konec prih.)

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXXV.

U. Da sta sv. Ciril in sv. Klemen početnika dveh tolikanj raznih pisav slovanskih, tega moja glava še ne verjame, ker pravopisne iznajdbe niso tako pogostne. Abeceda ne nastane na enkrat, in ni izmišljava enega samegá moža, ampak razvije se po poskušnjah in popravah več stoletij in ostane na zadnje na imenu takih mož, ki jo posrednje ali neposrednje vpeljejo v splošnjo porabo; in taki možje se imenujejo njeni stvarniki ali pričetniki.

T. Zakaj bi ne bila tedaj i ss. Ciril in Klemen taka dva stvarnika omenjenih pisav?

U. Ker sta si preblizo, učenec pa učenik, in ker je glagolica vendar prerazlična mimo cirilice. Kdo bi verjel, da so Slovenci skorej ob enem imeli dvojno pisavo? Po svoji slabi pameti si tega misliti ne morem, naj skazujejo učenjaki kar in kakorkoli.

T. Ker pa učene glave razkazujejo to reč iz notranjih razlogov in vnanjih dokazov, kako jim smeš oporékati ti, priprosti učenec!

U. Kolikrat so se zmotile že prav učene glave, in česar bister um ne vidi, čuti in spolnuje velikrat priprosto sercé.

T. Razločiti moraš vendar tudi ti med tem, kar pripoveduje sporočilo in kar kaže ter spričuje zgodovina. Sporočilo samo pravi, da je pričetnik prve slovanske pisave sv. Jeronim, druge pa sv. Ciril. — Da je sv. Ciril zložil neko pisavo za Slovence, to priča zgodovina že tisuč let, in sicer učeni so bili dolgo dolgo te misli, da je sedanja Cirilica njegova iz-

najdba. Pozneje so prišli na dan spisi, kateri pričajo tudi o sv. Klemenu, „da je izmislil druge oblike pismenk, ki bi bile bolj določne, kot jih je iznašel modri Ciril“. (Vita Clem. 14.)

U. I jaz razločim prav rad med tem, kar pripoveduje sporočilo in kar kaže ter spričuje zgodovina, da bi le učeni naši razločevali vselej med pravljico in povestnico, ali vsaj med pravljico in zgodovino! Stare poročila, dragi moj! če tudi pobožne, niso tako prazne, kakor bi si kdo mislil. — Ako Cirilica ni res Cirilova iznajdba, kakor so po tvojih besedah učeni dolgo mislili, kaže, da se učeni lahko motijo in še dolgo motijo. — Vse sporočila in zgodovinske knjige slavijo Cirila za modrosloveca ali filozofa, in učenec njegov bi bil koj bolj določne pismenke iznajdel, kako se to vjema?

T. Ako se pa opira to, kar učijo sedaj zgodovinarji, na vnanje spričevanja in na notranje vzroke, kako bi se derznil ti jim ugovarjati? Po tem, kar se bere v življenji sv. Klemena, se da to obračati bolj na vnanjo popravo, na bolj določno obliko, in modroslovje Cirilovo se kaže lahko v notranji vredbi prve pisave slovanske. Cirilica je bolj doveršena po obliki, glagolica pa po pomenu in prvotni skladbi, in se neki prav na tanko vjema z lastnijo slovenskega jezika.

XXXVI.

U. Ali je že gola zgodovinska resnica, kar se bere v življenji sv. Klemena, ne vem; vendar pustiva to, in povej mi, ktera slovanskih pisav je stareja po letnicah? Letnice pričajo, številke — té veljajo.

T. V Iverskem samostanu na Atoški gori imajo gerško pismo, ki mu je gotova letnica 982, in v tem pismu je ime duhovna „Juri iz Hierisa“ glagoliški podpisano. — Leta 1047 je prepisal v Novgorodu duhovnik Upír Lichyj za vladika Vladimira Jaroslaviča bukve „prerokov“ v sedanji Cirilici, in konec spisa pove razločno, da ga je prepisal iz nekega starega rokopisa, ki je bil pisan s Kjurilico — iz Kurilovice t. j. glagolice. — Drugo zgodovinsko spričevanje za Cirilico po gotovi letnici pa je Ostromirov spominek, ki ga je tudi v Novgorodu in tudi iz starejšega spisa prepisal diakon Gregorij in kakor konec bukev sam pové, pisal od dne 21. oktobra 1056 do maja 1057.

U. Za glagolico bi bila tedaj, ako je resnična ta povest, gotova letnica 982, za cirilico pa 1047. To kaže,

da je glagolica stareja, in to, milko moj! ti verjamem brez vseh dokazovanj na prvi pogled.

T. Mnogi vendar so terdili, da je glagolica noveja ali bolj mlada. — Bili so taki, ki so djali, da je glagolica prestara, stareja od sv. Jeronima; Dobrovský pa in njegovi nasledniki so si prizadevali dokazati, da je iz 11. ali celo iz 13. veka.

U. In eni, kaj ne, so kazali, kako se je cirilica naravno razvila in olikala iz glagolice; eni pa nasprot, kako so nalašč spremenili in popačili cirilico, da je iz cirilice postala gerda in okorna glagolica! Kdo bi pač za lahko in zložno cirilico sprejeti hotel težavno glagolico?

T. V tem se vjemajo zdaj učeni razlagavci slovanskih pisav, da je glagolica stareja; večidel tudi v tem, da glagolico prilagajo kar Cirilu, cirilico pa Klemenu, učencu njegovemu.

U. Ne morem se spuščati v prepir ali v kako pravdo zastran začetnika te ali une pisave; to pa povém, da je nauk ta zoper moje čutilo.

T. Čutilo se v tacih rečeh slušati ne sme, tu ima razsodbo le razum po gotovih virih in svedočbah.

U. To je res; jaz le povem, kar čutim. Ciril, tako zveden in učen mož, modroznanec ali filozof, znajden Gerk, pa bi bil v 9. veku tako zavite in nerodne čerke, prave pošasti, z nova delal, in s tem si toliko slavo dosegel? Učen Gerk, bi si človek mislil, je gerško abecedo umetno pomnožil in vravnal za slovensko besedo, in morebiti je Klemen razširjal nekoliko ličnije njegovo pisavo po jugu in vzhodu, da je zaslovel ondi in da so njemu jeli pripisovati, kar je sam imenoval po učitelju svojem. Drugač si tega imenovanja tudi ne vem razjasniti.

T. Imeni „glagolica“ in „cirilica“ ste poznejega vira. Pervo je menda še le iz protestantske dobe. In kakor kaže Rački, je imela ime „Hieronimova pisava“ že predno se je zvala „glagolica“. Ko so slovansko liturgijo preganjali, so jeli domačini preiskovati slovensko svetopisemsko prestavo ter so našli, da je dobra in da se vjema s „Septuaginta“. Ker je pa vendar Septuaginta na več krajih različna od „Vulgata“ ali Hieronimove prestave, bilo je ukazano, da se ima slovenska prestava popraviti po Vulgati. To popravljeno prestavo so imenovali „Hieronimovo“, in pozneje se je ta pomota razprosterla

tudi na slovensko pisavo. — Skorej enako zgodbo ima znamenek cirilica“.

O tem, ktera slovenska pisava je stareja in kdo je ktere začetnik, se je mnogo premnogo že pisarilo. Naštel bi ti jih lahko 20 — 30 prav imenitnih, n. pr. Dobner, Dobrovský, Kopitar, Šafařík, Vostokov, Grigovorič, Bodjanski, Miklošič, Hattala, Rački itd. Sploh pripisujejo zdaj glagolico Cirilu, cirilico pa Klemenu. Ljubič pravi tej že kar „Klimentica“ uni pa „Cirilica“. — Ker imam zdaj vendar premalo pomočkov pri rokah, in ker sva že v dosedanjih pogovorih nektero nepotrebno rekla, ti le še svetujem, ako češ, beri že omenjeno knjigo „Pismo slovjensko, sp. dr. Fr. Rački 1861“, ali „Književnik“ itd. (Cf. Zlati Vek).

U. Veseli me, da je med vsemi imeni, kar jih ima bodisi glagolica bodisi cirilica, naj stareje ime: pismo slovénsko. Sicer pa mislim, da ta pravda o izvirnosti in vzajemnosti med glagolico in cirilico še teče, in naj teče, dokler hoče, midva je dognala ne bova.

Šolska letina.

Gimnazijski program iz Novomesta ima letos prav izversten sostavek o rabi enklitik in sploh o pravilni pisavi, ki ga je spisal verli prof. O. Ladislav Hrovat. — Letno sporočilo ljubljanske gimnazije ima letos tudi slovensk spis pod naslovom: »Volutev Rudolfa I. in slavna bitva na moravskem polji l. 1278., zgodovinsk odlomek«, ki ga je spisal gosp. prof. Melcer. Prav znamenit sostavek v nemški besedi je v tem sporočilu tudi na svetlo dal gosp. prof. Kandler pod naslovom: »Ueber Johann Amos Comenius und seine Didaktik«. Ta Komenski je bil rojen Čeh in naj slavnejši pedagog 17. stoletja. V tem spisu dobiva tudi ljudski učitelj mnogo hrane za svoje okoliščine. — Ljubljanska višja realka in spodnja gimnazija v Kranji nimata v svojem letošnjem sporočilu nikakoršnega slovenskega sostavka. — Uršulinarska dekliska glavna šola v Ljubljani je imela letos v vnanji šoli 911, v notranji šoli pa 143 učenk. — »Sporočilo ljudskih šol v Dolini in v Boljuncu« ima na čelu prijazno besedo staršem, ki jo je spisal učitelj v Dolini, gosp. Leop. Cvek. Učencev in učenk v Dolini je bilo 200, za šolo vgodnih otrok pa 245, tedaj jih 45 ni hodilo v šolo. V Boljuncu je bilo vse šolske mladine 139, za šolo vgodne pa 144, tedaj le 5 otrok ni hodilo v šolo. Prav se nam zdi, da so v sporočilu zraven šolskih otrok naštetih tudi otroci za šolo vgodni; iz tega vsak lahko vidi, kako vnet za šolo je

ta pa ta kraj. Po kmetih se za šolo vgodni otroci lahko štejejo; ali po večjih mestih, kakor post. v Ljubljani, je pa to skoro nemogoče. — V farni šoli v Gradu v Bledu je bilo vse šolske mladine to leto 301. Posebno lepi in lični so bili spisi učencev v višjem oddelku. — V Gorjah na Gorenškem je bilo letos pervikrat spraševanje v lepem in prav primernem novem šolskem poslopji, pri katerem imajo ondašnji častitljivi gospod fajmošter mnogo zasluge. Učencev in učenk je imela letos ta šola vseh vkup 308. — V Zaspu na Gorenškem je bilo konec šolskega leta 74 učencev in učenk — dovolj za tako majhno šolsko sobico, v kateri se komaj more dihati. Upati je, da bodo novi gospod fajmošter, kolikor bo mogoče, pripomogli da se preskerbí boljše šolsko poslopje. Pisanje v tej šoli je bilo prav čedno. V vseh teh treh šolah so se učenci učili tudi sadjereje, — v Gradu in v Zaspu pa tudi lepo peti. — »Letno sporočilo c. k. očitne glavne šole v Postojni« ima na prvi strani sostavek: »Zemljepisje v ljudski šoli«, ki ga je prav jedernato spisal ondašnji vodja; gosp. Janez Vesel. Zraven navadnih šolskih nauk so se učenci učili tudi sadjereje, učenke pa pletenja in šivanja. Število učencev in učenk v vsakdanji in v nedeljski šoli je bilo 485. — »Letno sporočilo očitne glavne šole v Ipavi« ima spredaj odgovor na vprašanje: »Sostavi naj se popolni dnevni red, po katerem naj bi se na tanko ravnal vsaki učitelj, da bi v cerkveni in deržavni zadevi izverstno zadostoval svojemu poklicu!« ktereга je prav marljivo obdelal gosp. S. Hiti, učitelj na Slapu. Učencev in učenk je bilo v tej šoli vseh vkup 429, ki so se zraven drugih šolskih nauk tudi učili kmetijstva (sadjereje) in gospodinjstva. — »Letno izvčstje glavne plovanske učione u Kastvu« kaže 331 učencev. — Na Igu poleg Ljubljane je bilo šolsko spraševanje 26. preteč. m., pri katerem je bilo zbranih v 3 razredih 99 učencev in učenk. Vidilo se je, da so se v tej šoli gospod katehet in gospoda učitelja mnogo mnogo trudili, ker otroci so keršanski nauk in tudi iz drugih nauk tako verlo odgovarjali, da jih je bilo veselje poslušati. Posebno so se odlikovali spisi večjih učencev in učenk, v kterih je bilo mnogo dobro izbranih in za navadno življenje prav primernih spisov. Tudi sadjereja se je učila v tej šoli.

Dopisi in novice.

Pri Farl. 5. preteč. m. smo imeli učiteljski zbor pri v. č. gosp. dekanu v Kočevji. Snidilo se nas je bilo 16 učiteljev kočevske dekanije, le dveh ni bilo; mesto teh, ki sta menda imela s košnjo opraviti, prišla sta pa dva učitelja iz Ribnice. Obdelovali smo znana vprašanja. Pri prvem vprašanji so bili nekteri teh misel, da to zadeva le učitelje glavnih šol, ker le oni imajo čas, in tudi nalogo, pečati se z gramatiko. Učiteljem na kmetih pomanjkuje časa za ta nauk. Drugi pa so vender tudi to vprašanje obdelovali. Meni se zdi, da je prav tako; sej učitelj ne vé, kaj ga danes ali jutri zadene; kar danes ne rabi, zna mu pozneje dobro služiti; treba je, da je pripravljen na vse. — Drugo vprašanje so izdelali tudi gosp. ravnatelj kočevske glavne šole. Primerjali so učitelja s kmetovavcem. Rekli so

nekako tako le: Pridni kmetovavec, ki želi obilnega pridelka na polji, vreduje vsa svoja opravila na tanko; vsako delo začnja o določenem času, vse dela v pravem redu in prav. Ko mu dá Bog svoj blagoslov, gotov je obilnega pridelka. Tedaj vsak priden delavec mora imeti svoj dnevni red, da mora vsa opravila prav opravljati.

Po takem kratkem vvodu so prišli na to, da tudi vsakemu učitelju je treba, da si napravi dnevni red, po katerem naj se vedno ravna. Razdelili so ves čas od ranega jutra, do poznega večera kaj lepo; učitelj, ki bi se ravnal po takem dnevnem redu, bi imel časa dovolj za pripravlanje k šolskemu nauku, za izobraževanje samega sebe in tudi za počitek. — Gosp. ravnatelj bi gotovo vstregli „Tovaršu“ in učiteljem, ko bi ta spis izročili v natis. *) Gosp. dekan pa so še rekli, da ne le za čas šolskega leta, naj si učitelj napravi dnevni red, ampak tudi za šolske počitnice; se vé da ta mora biti drugačen od prvega. Priporočali so nam, da bi učitelji večkrat eden k drugemu hodili, ker učitelj pri učitelju vedno kaj zapazi, na kar se sam še ne domisli, in marsikaj dobrega se lahko nauči eden od drugega. Znano je, kako dobro dé človeku, če ima britkosti in težave, pa jih more komu potožiti, kako je tudi tužnemu učitelju veliko lažje pri sercu, ko svojemu tovaršu sme zaupljivo potožiti nadloge ali krivice, ki ga zadevajo, če tudi mu ta ne more nič pomagati. — Zavoljo kratkega časa, ni bilo mogoče, da bi vsaki učitelj od 3. vprašanja naprej vsaki svoj izdelik bral; brali so le nekteri, drugi so pa ob kratkem povedali zapopadek tega, kar so pismeno odgovarjali, in vender je zbor dolgo trajal; vsaki je kaj pripovedoval, dostavljal ali popravljal, in tako nam je v prijaznih in podučnih pogovorih precej dolgo zborovanje le vsem prehitro minulo. Čuditi smo se mogli onim, ki se tako lahko in brez pravih vzrokov odtegujejo toliko potrebnim in koristnim učiteljskim zborom. Potem, ko smo se na duhu poživili, so nas gosp. dekan tudi povabili k obedu. Zopet smo spoznali in terdili vsi, kako koristno bi bilo, ko bi učitelji večkrat priliko imeli, sniditi se tu ali tam. Eden je nasvetoval, da naj bi se učitelji pomenili, ter se o malih in o velikih počitnicah shajali sedaj pri tem, sedaj pri unem učitelju, kakor bi bolje kazalo, da bi se prijateljsko pomenkovali o koristnih učiteljskih rečeh, in se tudi pošteno veselili. Ker imamo pa vsi, upam da se ne motim preveč, ko rečem vsi učitelji, prelahke žepe tako, da ni tirjati, da bi kak učitelj mogel prijatle kaj pogostiti, naj bi za ta namen vsaki nekaj složil, da bi bilo vsem prav. Meni se zdi, da bi to ne bilo napak. Kaj boš pa ti k temu rekel, ljubi „Tovarš“? **)

Konečno naj pa še povem, kako marljivo in natančno se pri nas spolnujejo ukazi c. k. deželne vlade. Vsakemu je znan ukaz zastran drevesnic na Kranjskem. Z veseljem ga je marsikdo čital, nadjaje se, da se bo gotovo tudi spolnoval; pa, žali Bog! motili smo se. C. k. okrajna gosposka v Kočevji je, če se ne motim, že v tretje županom zaukazala, napraviti drevesnice, in v zadnjem ukazu je bilo še celó zažugano: „binnen 14 Tagen“, to dobro vem, sej sem sam bral; pa

*) Gotovo da! Prosimo!

Vredn.

**) Taki shodi bi bili zeló koristni, dokler bi se lepo po namenu vredovali, in dokler bi ne stopali čez vojnice.

Vredn.

minulo je že večkrat po 14 dni, drevesnice pa le še ni. — Drugi ukaz, ki smo ga učitelji z radostjo pozdravljali, je bil ta zastran učiteljske plače. Tudi tù je c. k. okrajna gosposka storila svojo dolžnost, ter županom zapovedala učitelje izplačevati. Nekteri jo vbogajo, nekteri pa zopet ne. Taka je tudi pri nas. Župan je sicer prvemu občinskemu svetovavcu naročil, da naj on prevzame ta posel, ter naj za učitelja denar pobira in ga izplačuje. Pa ta mož je pri vsi dobri volji le malo opravil; kdor je hotel, mu je plačal, kdor ne, pa ne; jaz pa sem ravno tako, kakor poprej, tako tudi sedej — brez denarja. Pritožil sem se pri c. k. okrajni gosposki. Župan dobi ojstro zapoved, da naj me redno plačuje; ali mož jo je znal zviti in gosposko potolažiti, da bi ne bila tako nagla in natančna. Zopet sem se pritožil, pa do danes še nisem dobil ne odgovora, ne denarja; preteklo pa je od tistikrat več ko 2 mesca. Sedaj zopet sam denar pobiram, da morem živeti. Učitelj mora beračiti, tako mislijo nekteri župani. Bog se usmili! *)

Lavoslav Abram, učitelj.

Iz Zagorja na Pivki. Naj poglobitnejša reč pri človeku je njegova odgoja. Komaj zagleda dete svet, že mu na uho doní mili glas dobrih staršev, ki mu je vedno naj dražji. Nauki dobrih staršev so mu še v pozni starosti v spominu, in blagor mu, kdor se po njih ravna; nasproti pa gorjé mu, kdor jih ne posluša — vedno bo nesrečen. Ali starši ne morejo vsemu kaj. Šola je drugi kraj za duševno in telesno izobraževanje. Učitelj je otroku drugi oče, ki cepi v mlada serca potrebni živež za življenje. Kakoršen oče, tak sin; kakoršen učitelj, taki tudi učenci. Poglejmo v zgodovino, in vidili bomo, kolikanj potrebni in koristni so učitelji; brez njih bi národ taval po nevednosti, in še tista ljubezen do naukov, ki je mlademu sercu prirojena, bi se brez pravega poduka popolnoma uničila. In kakor v starih časih, tako je tudi sedaj. Kjer nimajo šole, tam zna težko kdo čitati in pisati, kar je gotovo perva podlaga národnemu napredku. Vselej me serčno veseli, kedar pridem v kako dobro šolo, kjer vidim, da se mladina res prav izobražuje. Ko sem unikat popotoval, pridem v neko šolo, kjer sem za vaje v pisanji vidil to le napisano: „Svojo domovino moram ljubiti, ona mi je dala pervo posteljico. Še sedaj v njej dobivam ljubi kruhek, in vse, kar potrebujem. Kdor se svojega maternega jezika sramuje, tudi ni vreden svoje matere; sej še tiček rad zleti tje, kjer se zleže“. — Glejte g. g. učitelji, kake nauke ta šola sadi v detinska serca! Posnemajte jo! tako bodo otroci kedaj verli domorodci in pametni državljani.

Zagorski.

Iz Ljubljane. V Ljubljani pa tudi po deželi se je rojstni dan Njih Veličanstva, presvetlega našega cesarja, Franc Jožefa, v nedeljo 18. preteč. m. prav slovesno obhajal.

— Družba sv. Mohora v Celovcu, ki šteje sedaj 7086 udov, je sedaj razposlala družnikom knjige, in sicer: „Koledarček“ za l. 1868., „Fibiolo“, „Večernice“, „Utopljenec“, „Vinorejca“, „Poboljšani sosedje, ali sadjereja v pogovorih za

*) Tudi od drugod se čujejo enaki žalostni glasi; postava je sicer lepa, toda brez koristi, dokler je samo na papirji. Dokler učitelji svoje plače ne bodo dobivali iz gotove denarnice, tako dolgo za učitelje ne bode bolje. Vredn.

domače ljudstvo“ (spisal I. Tomšič, učitelj v Teržiču), „Življenje svetnikov in svetnic božjih“ II. pol. I. zvezka (pride še ta mesec). Vse te knjige so prava dušna hrana za slovensko ljudstvo. Vsak družnik je dobil petero lepih knjig — res dober kup vse za 1 gold.! Tu vidimo, kaj stori združena moč.

— Tudi „Slovenska Matica“ je pretečeni teden razposlala svoje knjige, sicer le 3, pa té toliko obširneje in po obsegu znamenitneje. Te so: „Štirje letni časi“. Po E. A. Rossmässlerji, predelal Ivan Tušek, kr. više realke profesor v Zagrebu. S 40 v tekst vtiskanimi podobščinami. To krasno delo more čislati le ta, kdor vé, koliko truda je treba, da se sestavi toliko učenih reči v lepo domačo posodo. V predgovoru pravi marljivi gospod prestavljaec: „Posebno sem pa to cvetlico iz nemškega presadil na slovenski vrt z obzirom na naše selske učitelje in za učence srednjih šol. Selskim učiteljem naj bo tovaršica na sprehodih po polji, po travnikih in gozdih, njim v poduk in tudi posredno na korist radovednej mladini“. Veselo pozdravljamo tedaj to zlato knjigo vsi ljudski učitelji, in želimo, da bi naša ljuba mati „Slovenska Matica“ še mnogo enakih spisov na dan spravila. Druga Matičina knjiga je: „Rudninostrojje ali mineralogija za niže gimnazije in realke“. Po Sigm. Fellöcker-ji spisal Fr. Erjavec, kr. više realke profesor v Zagrebu. Ta knjižica (v kateri je tudi več podobščin) je sicer namenjena posebno srednjim šolam, vendar je tudi pravi biser za naše ljudske šole, v katerih je sedaj treba toliko učiti. Kar to knjigo še posebno priporoča, je to, da so pri opisu rudnin naznanjeni tudi kraji, na katerih se rudnina nahaja po Slovenskem. Tretja knjiga, ki jo Matica že tretje leto izdaja, je: „Národní Koledar in letopis“ tega društva, ki obsega 8 pol v veliki osmerki. Tu imaš, ljubi bravec, zopet polne kupe prav lepega blagá na izbero! Učitelji, pristopite vsi v družbo sv. Mohora in k „Slovenski Matici“, in prigovarjajte tudi prostemu ljudstvu, da pozná in se vdeležuje teh koristnih društev! „Omika je kladvo, s katerim si kujemo boljše čase“.

— Dr. Benjamin Ipavec v Gradcu bo dal na svetlo svoje „Slovenske pesmi“ za en glas in glasovir, in nabira za to delo sedaj naročnikov. Veljale bodo (16 tiskanih strani v veliki za glasovir navadni obliki) 60 kr. Kdor more, naj si jih naroči; gosp. Ipavec je že slavno znan med slovenskimi skladatelji.

— „Matica“ je tudi založila in na dan spravila „Slovnico českega jezika z berilom“, ki jo je spisal g. Fr. Maru. Ta knjižica je prav umevno sestavljena, in je gotovi ključ do jezika naših bratov Čehov. Cena ji je 70 kr.

— Prišla je na svetlo tudi „Ruska slovnica za Slovence“, ki jo je spisal M. Majar; „Danica“ pravi, da je to bav-bav za natolcevacve.

— C. k. državno pravdníštvo tukaj je napravilo nabiro slovenskih bukev v prid branja pokorjencem po kaznivnicah v Karlovem in Lankovicu, kjer je pripertih veliko kaznjencev slovenskega národa. Nabralo se je že 254 slovenskih knjig v 472 zvezkih in manjših sošitkih, in c. k. državno pravdníštvo se za ta dar vsem dobrotnikom

očitno priserčno zahvaljuje in izročuje voščilo, da naj bi to lepo djanje ne prejenjalo, temveč naj bi vsi blagi človekoljubi tudi še v prihodnje darovali ter državnemu pravdnštvu izročevali enake knjige v ta lepi namen. Morda so tudi v učiteljskem stanu kateri, ki bi lahko pogrešili in darovali kako primerno knjigo tem ubogim slovenskim kazujencem. Preglejmo svojo knjižnico, in storimo dobro, kjer moremo!

— Naš dragi tovarš, verli slovenski skladatelj, gosp. France Gerbec, je z letošnjim šolskim letom doveršil v praškem konservatoriju z naj boljšim spehom vse nauke v petji in v skladanji. Še to leto jeseni misli gosp. Gerbec v Ljubljani dati svoj prvi koncert in drugega v Zagrebu. — Komu iz med slovenskih učiteljev ne bode serce od veselja igralo, ko bo vidil svojega tovarša, kako se je s svojo železno dobro voljo in s neprestano pridnostjo povzdignil iz navadne prašne ljudske učilnice na tako slavno stopnjo izobraženosti, na kateri bo svetil kakor biser v domači umetnosti. Bog mu daj srečo!

— Tudi v Gorici so bile v c. k. normalki razpisane učiteljske službe, in med drugimi tudi vodjeva. Sliši se pa, da se ondašnji deželni odbor pri ministerstvu pritožuje zavoljo razpisane vodjeve službe, in tirja, da mora med pogoji biti tudi znanje slovenskega jezika. Pri ljubljanski c. k. normalki pa se bo menda prihodnje šolsko leto še po stari navadi pričelo.

— Véliki učiteljski zbor vseh avstrijskih učiteljev na Dunaji bo, kakor se kaže, prav sjajen. Oglasilo se je že čez 1000 vdeleževavcev iz vseh kronovin našega cesarstva. Denarja za ta namen so nabrali 3500 gold. in tudi vlada je obljubila, da bo ta zbor podpirala z besedo in z denarjem. Tudi železnice in vožnje po Donavi so za ta namen znižale plačilo za 50 od sto. C. k. muzej obljubuje, da za čas zborovanja dá na ogleđ svoje zbirke učilnih reči i. t. d.; 5., 6. in 7. dan t. m. bode tedaj za ljudske učitelje prav pomenjliv čas. Bog daj, da bi se to zborovanje izšló na srečo in blagor ljudske šole in ravno tako na blagor posamnih narodov kakor cele združene Avstrije! (Tudi jaz bom šel k temu zboru na Dunaj, in če bom mogel, bom potem o tem kaj povedal svojim dragim tovaršem v našem „Tov.“ A. Praprotnik.)

— Iz Postojne zvemo žalostno novico, da je preč. gosp. Peter Hicinger 29. preteč. m. nagloma umerl. Bog daj dobro mnogozaslužnemu možu!

Razpis učiteljskih služeb.

V c. k. glavni šoli v Idriji je izpraznjena služba učiteljskega pomočnika, kateri ima 300 gold. 30 kr. av. velj. letnega plačila. Prošnje naj se ravna do c. k. rudarske gosposke (Bergamt) v Idriji, in naj se ravno tu oddajajo do 20. sept. t. l. — V H r u š i c i, v šolskem okraji Jelšane, je služba šolskega pomočnika in organista, kateri ima na leto 201 gold. 22 kr., 6 sežnjev derv, prosto biro in stanovanje. Prošnje naj se oddajajo županiji Podgrad (Ill. Castelnova) do 29. sept. t. l.

 Pridjan je Kazavec št. 4., 2 strani.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.